

Néhány olasz eredetű szakszavunkról

Ebben a tanulmányban a sokat tárgyalt olasz-magyar szókölcsonzéseknek egy speciális, a szaknyelvekre vonatkozó területére kalandozom el.

Az olasz szavaknak a magyarba való bekerülése igen régi időktől kezdve folyamatosan tart. A bekerülés volumene a két nép és nyelv közötti kapcsolati intenzitás függvénye, a bekerült szavak jellege pedig tanúskodik e kapcsolatok tartalmáról is. Mint ismeretes, az első biztosan olasz eredetű, közvetlen átvételek már az Árpádok idejétől datálhatók (pl. *riva* > 'rév' 1192; *fazzuolo* > 'fátyol' 1250 körül; stb.); folytatódik bekerülésük a XIV. században (az olasz Anjouk évszázadában) is (például *saraceno* > 'szerecsen' 1387 körül, de tulajdonnévként talán már 1138-ban; stb.; az adatok az EWUng-ból valók). Jelentős periódusa az olasz szavak beáramlásának a török elleni háborúk hosszú korszaka. A Habsburg-birodalomban való együttélés korától kezdve azután egyre növekedik a nem közvetlenül az olaszból bekerült (például éppen a német által közvetített) szavak száma, ill. az olasz eredetű, de a magyarba kibogozhatatlan utakon, esetleg többszörös közvetítéssel is bekerült „nemzetközi szavak” száma (gondoljunk például a zenei szaknyelv terminológiájára). A XX. század hatvanas-hetvenes éveitől kezdődően, és elsősorban a világban zajló globalizációs folyamatokkal párhuzamosan hazánkban zajló „rendszerátalakítás” óta (vö. Vig 2006: 163–165) rendkívüli mértékben feléledtek a hagyományos olasz-magyar kapcsolatok, melyek tartalma ezúttal elsősorban gazdasági-politikai, kulturális és turisztikai (pl. gasztronómiai) jellegű (pl. *ravioli*, *tiramisu*, *pizzéria*, *sztracsatella*; *maffiózó*; *paparazzo*; tükörfordítások: *caffè lungo* > 'hosszú kávé'; *penne* > 'tollhegy'; stb.).

A köznyelv mellett azonban, és ez a korábbi időszakokra is igaz, a szaknyelvek is „importáltak” szép számban olasz eredetű szavakat. Ezek rendszerint (éppen a peremszókincshez való tartozásuk miatt) nem szerepelnek az általános jellegű értelmező és/vagy etimológiai szótárakban; a lexikonokban megtalálható magyarázataik viszont rendszerint nem tartalmaznak éppen nyelvészeti szempontból releváns megállapításokat (pl. az első előfordulás helyét és idejét stb.). Jellemző még a szaknyelvi szavakra az is, hogy rendszerint a nemzetközi szókincshez tartoznak, és így pontos eredetüknek, egy-egy nyelvbe való bekerülésük idejének megállapítása gyakran megoldhatatlan feladatot jelent.

Az alábbiakban megpróbálkozom bizonyos szakterületek néhány olasz eredetű speciális kifejezésének leírásával.

Vulkanológia

Elöljáróban megjegyzem, hogy nem ejtek itt most szót a régebben meghonosított olyan szavakról, mint *láva* és *tufa*, hiszen ezek általános szótárainkban és lexikonjainkban is szerepelnek (ill. ld. még Lukács 2004).

breccsa (< *breccia*) „*ol, geol* szögletes törmelékekből álló, durvább szemű megszilárdult üledékes kőzet” (Bakos 2002); ugyanaz Tótfalusi (2004) szerint is. Általános nyelvi szótáraink közül az ÉKSz-be került be, olasz eredetű nemzetközi szóként. Az Interneten a Google kereső magyar lapjain¹ kb. 411 eset fordul elő.

fumarola A szó jelentése ÜML II: 451 és Bakos (2002) szerint „vulkáni tevékenységgel kapcsolatos forró gáz- vagy gőzkitörés”, Révai VIII: 201–202 és Tótfalusi (2004) szerint viszont „vulkánokon olyan nyílások, melyek kiválóképpen vízgőzt lövellnek ki.” Az olasz eredeti jelentése csak ‘gőzkitörés’ (DISC, ZING). Megegyeznek ugyanakkor magyar forrásaink az olasz eredet tekintetében. A Google szerint kb. 320 esetben fordul elő. Jókai a *fumarol* változatban használta (Jókai-szótár I: 293).

lapilli „*ol, geol* tűzhányó kitorésekor a felszínre vetett apró (borsó-mogyoró nagyságú) kőzetdarabok” (Bakos 2002); ugyanaz Tótfalusi (2004) szerint is, ÉKSz-ben olasz eredetű nemzetközi szó. Az eredeti olasz többes szám a magyarban is többes értelmű. A Google kb. 175 magyar lapon találta meg a szót.

mofetta „a vulkáni utóhatások legvégső nyilvánulásaként jelentkező széndioxidkiömlés [...] A szénsavas savanyúvizek is gyakran M.-jelenségekkel függnek össze.” (Révai XIII: 824). Nyelvi szótárainkban Bakos (2002) és Tótfalusi (2004) szerepelteti olasz eredetű címszóként. Bulla (1954: 47) és Wikipédia szerint vannak száraz *mofetták* (ezek széndioxid-gázt lehelnek ki) és nedves *mofetták* (ezek adják a savanyúvizet, melynek neve Erdélyben ‘borvíz’, a Felvidéken ‘csevice’). Megjegyzendő, hogy a hazai sajtónyelvben² az utóbbi évtizedekben nem a geológia szakszókincséhez tartozó ‘kigőzölgés’, hanem inkább a ‘medence’, ill. a ‘szárazfürdő [mint intézmény]’³ jelentésben bukkan fel (Magyarországon ilyen csak Mátraderecskén működik).⁴ A Google keresőben a *mofetta* alakra kb. 12100, a *mofeta* változatra pedig kb. 57 előfordulás szerepel. Utóbbiak közül jó néhány erdélyi vonatkozású (pl. Sugásfürdő, Szentimrefürdő), és mivel a románban a szó megfelelője *mofetă* ‘kigőzölgés, mofetta’ (Bakos 1991), valószínűleg ennek hatása érezhető az erdélyi regionális köznyelvben tehát gyakran egy *-t*-vel írt változaton; a szó egyébként nem címszó az EMSzT-ben. Az olasz eredeti szóalak a ‘kigőzöl-

¹ Ebben a tanulmányban mindig a Google magyar lapjairól van szó.

² Kossuth Rádió, 1996. szept. 28; RTL Klub, 2000. máj. 3 (a műsorban elhangzott a *mofetta* megnevezéseként a ‘buborékos barlang’ kifejezés is); „Heti Válasz”, 2001. jún. 29: 49.

³ „Megépült itt ez a mofetta”; „ide a mofettába járni kellett” (Kossuth Rádió, 1996. szept. 28); „a gáz a faburkolattal fedett gödörben – mofettában – összeáll”; „Az új [...] létesítmény a mostani mofetta mellett emelkedik majd, és az egyik szárnyában két – erdélyi fajta – mofettát alakítanak ki” („Heti Válasz”, 2001. jún. 29: 49)

⁴ A már az 1940-es években észlelt jelenséget az 1990-es évektől hasznosítják gyógyászati célokra (<http://hu.wikipedia.org>; „Heti Válasz”, 2001. jún. 29: 49).

gés' jelentésű *mofeta*⁵, ami GDLI szerint egy délolasz (Tótfalusi (2004) szerint a nápolyi) tájszóláson keresztül jutott az olaszba a XVIII. században. Első előfordulását a GDLI 1683-ra teszi (Lionardo di Capua: *Lezioni intorno alla natura delle mofete*). A szó eredetét ZING, DISC a latinban látja (*mephitis* 'bűzös kigőzölgés'), DELI szerint azonban G. Alessio bebizonyította az oszk származást.⁶

soffioni (< *soffioni*) „így nevezik Toszkána környékén a szénsavval és kénhidrogénnel kevert vízgőz-kigőzölgést” (Révai XVII: 2); az ÚML, Bakos (2002) és Tótfalusi (2004) ezt a terminust semelyik variánsában sem ismeri. A Google adatai: *soffione* 0, *soffione* 5; *soffioni* 5, *soffioni* 7 darab. Egyelőre nem dönt el, hogy az *-e* vagy az *-i* végű alak kerül(t)-e be nyelvünkbe, ill. hogy az *-i* végűt egyes vagy többes számként fogjuk-e fel.⁷ A szó eredeti olasz alakban való irodalmi használatára Jókai Mórtól lehet idézeteket hozni.⁸

szolfatára (< *sofatarata*) „A vulkánikus területeken [...] szállnak fel különböző gázok és gőzök [...] Ezek közül azokat, amelyekből vízgőzzel keverve nagyobb mennyiségű kénes gázok jönnek a felületre, sz.-nak nevezik a Nápoly környékén, Pozzuoli mellett lévő régi vulkáni kráter után” (Révai XVII: 693); „<ol. 'kénbánya': utóvulkáni működés; a vulkáni kitörés lezárulása után 100–200 °C-os kén-tartalmú gázokat szolgáltat” (ÚML VI: 267). Bakos (2002) és Tótfalusi (2004) is (mindkettőben *sofatarata* utal *szolfatára*-ra) aljelentéseként elkülönítik magát a kitörést, ill. a helyet, ahol ez zajlik. A Google-ban a meghonosodott magyar alak kb. 206 esetben szerepel, de ugyanitt kb. 3710 eset van az eredeti *sofatarata* alakra, amit nyilván gyakori tulajdonnévként való (t.i. a Nápoly melletti nevezetességre vonatkoztatott) használata magyaráz. Jókai az olaszos *sofatarata*, *szolfatára* alakokban használja a szót (Jókai-szótár II: 289).

A *soffioni* és a *szolfatára* szavak az olaszban is előfordulnak – elsődlegesen – tulajdonnévként (ld. Révai definícióit) és köznevesült tulajdonnévként is; az ebből a kettősségből fakadó bizonytalanságok a magyar átvételnél, használatokban is érezhetők.

A felsorolt vulkanológiai szakszavak némelyikének a köznyelvben való viszonylagos ismertsége a turizmussal is összefüggésben állhat: az Olaszországot

⁵ Egyéb alakváltozatok a GDLI szerint: *mofetta*, *moffetta*, *mufeta*, *muffeta*. Jókai *moffetta* változatban használja a szót (Jókai-szótár II: 85). – *Moffetta* még a húsevő emlősök körébe tartozó bűzös borz neve is (lat. *Mephitis*).

⁶ Alessio, G. 1962. Problemi di etimologia romanza e romaica. In: *Romania. Scritti offerti a F. Piccolo nel suo LXX compleanno*. Napoli. 25–96.

⁷ „A soffioni sokféle gázt tartalmaz”, ill. „Soffioni: 100 °C körüli hőmérsékletű bórsavas gőzkilehelések” (www.foldrajz.ttk.pte.hu/index.php?d=termeszettematikak)

⁸ „[a természettudósok] leírták a turandaghi sárhányókat, [...], az izlandi soffioneket ...”; „S ha a szükséglet egykor oly nagy lesz, [...] mesterséges »soffionékat« furatunk ...” (*A jövő század regénye*. I–III. é.n. Budapest: Révai. II. kötet: 64, 73.)

(ill. a *mofetta* esetében az erdélyi tájakat) leíró útikönyvekben – mint látványosságok nevei – ezek szerepelhetnek (ld. pl. *la/a Solfatara* (Fajth 1969: 542), *lapilli* (Fajth 1969: 535); *Solfatara-kráter* (Lonely Planet/Olaszország 2005: 720); *lapilli* (Lonely Planet/Olaszország 2005: 735, 738)).

Tűzszerészet

Az utóbbi évtizedben különösen terjedőben van Magyarországon is az ünneplésekhez kötődő, magánszemélyek általi petárda-durrogatás szokása, mely gazdasági kapcsolatok révén egyértelműen köthető Itáliához.⁹ Mindennek máris nyelvi hatása is van: 2005 végén a magyar közmédiákban¹⁰ figyeltem fel például a *bombetta*, *bombetta telep*, ill. a *római gyertya* kifejezésekre. Az Interneten megtalálható¹¹ az említett pirotechnikai eszközök bemutató leírása is: a *bombetta* (Google: kb. 101 eset) a *bomba* szó kicsinyítő-becéző képzős alakja; a *bombetta telep* elnevezés (Google: kb. 49 előfordulás) pedig „arra utal, hogy olyan termékről van szó, ami nem 1 lövést produkál, hanem egymás után többet is. Egy ilyen telep lehet pl. 7, 16 [...] vagy akár 600 lövéses is. [...] Fajtájuktól függően különféle virágformákat, csillogásokat, csikokat alakítanak ki az égen.” A *római gyertya* (Google: kb. 574 előfordulás) esetében a *candela romana*¹² szin-tagma tükörfordításáról van szó; ez is „több bomba kilövésére alkalmas pirotechnikai eszköz, ahol a termékek egy hosszú vetőcsőben egymás tetejére, időzítő elválasztó fokozattal vannak bekészítve. Működésük jellege sajátos hatást jelent egy tűzijáték koreográfiájának összképében. [...] Klasszikus elhelyezési formái [...] a legyező forma, de lehet egyenesen felfelé, X alakban akár több helyre, vagy egy pontba irányulóan.” Az említett honlapok szerint van egyébként *vulkán* („A vulkán külseje leginkább süvegcsukorra emlékeztet. [...] Működése kezdetén kb. fél méter magasságban szórja a szikrákat, ami az idő teltével egyre magasodik, elérve egészen a 4 métert.”) és *bomba* („Ezt a terméket egyesével külön-külön rakjuk bele a megfelelő méretű vetőcsőbe”) elnevezésű pirotechnikai termék is; így tehát lehetséges, hogy e régen meghonosodott szavaink is bővülnek majd ezekkel a speciális aljelentésekkel. Szintén felbukkan egyes honlapokon (Google: kb. 48 esetben) a (szintén tükörfordítás) *római fáklya* (< *fiaccola romana*, a Google olasz oldalain kb. 72 előfordulással) elnevezésű termék: ez egy “kb. tenyérnyi méretű lapos tartóban lévő gyertyaféle, melyet elsősorban kerti utak szegélyként való megvilágítására használnak.”¹³ Feltétlenül megemlítendő azonban,

---

⁹ Ld. például a különböző események kapcsán a sajtóban gyakorta emlegetett, Balatonfüzfőn működő NIKE-Fiocchi nevű céget.

¹⁰ MTV1, Híradó, 2005. dec. 28. este, ill. Kossuth Rádió, Déli krónika, 2005. dec. 26; továbbá Kossuth Rádió, délelőtti magazinműsor, 2005. dec. 29.

¹¹ <http://www.freeweb.hu/stone3/telepites.html>; <http://pv.battanet.hu/render1.htm>; stb.

¹² Az olasz csendőrség honlapján: www.carabinieri.it.

¹³ Megköszönöm Szabó Győzőnek a referenssel kapcsolatos segítségét.

hogy – ahogyan az az alábbi idézetekből kitűnik – Jókai Mór idejében másféle referenre vonatkozott ez a szintagma: „Abban a pillanatban két tűzkerék és négy római fáklya kezdte el szórni színes szíporkáit, s a démoni világitás közepette ott állt Fertőy alakja ...” (*Politikai divatok*)¹⁴; „Egy pillanat múlva lobogott, ropogott, süstörékelt valamennyi tűznap, római fáklya, bengáli fény, az elsütő röppentyűk iramodtak szerteséjjel ...” (*Egy játékos, aki nyer*).¹⁵

Építészet

A **terrazzo** szóra elsősorban Ráday Mihály népszerű televíziós városvédő műsorát nézve figyelhettünk fel. Általános magyar nyelvi szótárainkban nem szerepel címszóként, és nem szerepel a világhálón is elérhető MTA-nagyszótári irodalmi adatbázisban sem (www.nytud.hu/hhc/). A Google keresőprogramban kb. 10000 előfordulása van jelezve (de ebből sok a mi szempontunkból egyáltalán nem releváns találat, pl. tulajdonnév, mint Hotel Terrazzo stb.). Olasz eredetűnek jelölve szerepelteti Bakos (2002) és Tótfalusi (2004) is. Az (Msz 1997: 258) szerint a *terrazzo* „eredetileg mész, újabban cement kötőanyagú padlóburkolat, amelybe mozaikhoz hasonlóan apró, többnyire szabálytalan alakú köveket döngölnek”; (Sebestyén 1983: 141) definíciója is hasonló: „kemény színes zúzalékból (színes márványörleményből), festékből, vízből, cementből a helyszínen készített műkőszerű, csiszolt koptatórétegű, monolit jellegű hideg padlóburkolat.” Az olasz szóról a GDLI azt közli, hogy regionális – elsősorban Velence és Nápoly környéki – szóval van dolgunk, gyakori elnevezése éppen *terrazzo alla veneziana* vagy *pavimento alla palladiana* (GDLI XX: 951–952) éppen Palladiótól – 1570-ből –, továbbá Sansovinótól hoz idézeteket az olasz első előfordulásokra). DISC-ben és ZING-ben a *terrazzo* ‘teras’ szócikke aljelentéseként szerepel (‘tipikusan teraszoknál használt, jól szigetelő burkolat’), a definícióban mindkét szótár használja szinonimaként a *pavimento alla veneziana* kifejezést.

Gyógyszerészet

Az **albarello** (**alberello**)¹⁶ „a Közel-Keleten és Spanyolországban kenőcsök és por alakú orvosságok tárolására szolgáló, kerámiából készült patikaedény, ill. ennek Itáliában a XV. századtól a XVIII. század végéig a majolikának nevezett anyagból

¹⁴ mek.oszk.hu/00800/00821/html/jokai30.htm-48k-

¹⁵ mek.oszk.hu/00800/00842/html/jokai11.htm-32k-

¹⁶ Az olasz Google-ban *albarello* 44000, *alberello* 159000 előfordulással szerepel, de utóbbin belül a legtöbbször nem a patikaedényről, hanem az *albero* ‘fa’ kicsinyítő képzős alakjáról van szó.

[...] készült megfelelője”¹⁷; ezek átlagosan 18 cm magasak, és hengeres alakjuk közepe táján elszűkülnek a biztonságosabb fogás érdekében. Magyar szótáraink közül csak a Bakos (2002) említi „albarello-edény” változatban, olasz eredettel. A Google-kereső több mint 500 előfordulást jelez. Az olasz szó alakváltozatainak jelentése, ill. etimológiája vitatott. A DELI *alberello*-ról *albarello*-ra utal, ami alatt előbbi első előfordulásaként Boccaccio (Decameron) 1375-öt jelöli meg¹⁸, utóbbiéként pedig egy XV. század végi munkát.¹⁹ Meg van említve az is, hogy az *albarellus* alak szerepel a középkori latinban (Modena 1305, Ravenna 1357); ezen a ponton tehát nem zárhatjuk ki magyar szavunk esetleges latin eredetét sem, jóllehet ez a szóalak nem címszó a különböző latin kezdésű latin-magyar (és latin-német) kétnyelvű szótárakban (Finály 1884, Györkösy 1970, Harmatta 1987, Georges 1913). DELI részletesen leírja a szó eredeztetése, értelmezése körüli vitákat, különös tekintettel a szónak ‘fehér nyár(fa)’ jelentésére is (GDLI-ben két *albarello* és három *alberello* címszó szerepel: mindkettő jelentése ‘fehér nyár’ is és ‘tégely’ is). Az etimológiával kapcsolatos probléma elsősorban A. Pratinak az *Archivio Glottologico Italiano* (1942) 36–37. oldalain leírt magyarázatához nyúlik vissza: a híres nyelvész szerint ugyanis ezek a tárolóedények eleinte az *alberello*, azaz a ‘fehér nyár’ faanyagából készültek volna. Ez azonban, bizonyítékok híján, egyáltalán nem meggyőző. A DELI kritikával illeti Prati magyarázatát, de maga is vitatható értelmezést fűz a szóhoz, melynek eredeti jelentése szerinte *vaso dell'imbianchino* (‘a szobafestő edénye’ < lat. *albārius*) lenne (ezt az állásfoglalást a GDLI-ben is felemlített *imbiancare due muri con un medesimo alberello* – azaz kb. ‘két legyet üt egy csapásra’ – közmondásszerű szólás bizonyítaná, melynek lelőhelye A. Firenzuola /1493–1543/ *Opere* c. munkája). DELI-vel ellentétben GDLI az *alberello* változatot tartja gyakoribbnak, elsőlegesnek.

A **lancetta** szó régtől ismert jelentése ‘kétélű kis orvosi kés’ (ÉKSz); ‘kétélű szűrő-vágó műszer, oltáshoz, érvágáshoz, kisebb tályog felnyitásához’ (Orvosi lexikon). Bakos (2002) és Tótfalusi (2004) is ugyanebben a jelentésben veszi fel (előbbinél nem kétélű, hanem „háromszög alakú”). A magyarban 1694-re datálható első előfordulása (EWUng). Régebbi alakja elsősorban *lancéta* (és írásváltozatai); de az EWUng feltünteteti a *lāncséta* és a *lanczet* alakokat is. Jókai a *lancéta*, *lāncéta*, *lancetta* alakokban is használta (Jókai-szótár II: 8); az Orvosi lexikon szerint egyéb változatai: *lancette*, *lancea*. Az oltáskor használt eszköz nevének magyar(osabb) megfelelője lehetett korábban az ‘(oltó)gerely’ szakszó. A *lancetta*

¹⁷ <http://www.terebess.hu/keletikultinfo/lexikon/alba.html>

¹⁸ „Senza che, la casa mia era piena di fornelli, e di lambicchi, e di pentolini, e d'ampolle, e d'alberelli”, idézi a GDLI I: 287. Ugyanez ugyanitt utolsó irodalmi példaként Manzónitól vesz példát: „Frugan per tutto: ripassan vasi, vasetti, ampolle, alberelli, barattoli ...”

¹⁹ La Valva, M.P. 1968. *Cosmetica in ottave volgari del tardo Quattrocento. Studi di Filologia Italiana.* 311–382.

szót (melynek mai kiejtése néhány megkérdezett patikus szerint ingadozik az olaszos, ill. a magyar olvasat szerinti ejtés között) az ÉKSz kiveszőben lévő szóként veszi fel, nem rögzíti azonban azt az újabb aljelentését, amelyben sajnálatos módon manapság valószínűleg egyre többen megismerhetik: a vércukormérésre ma már otthon is használt eszközök egyik alkotóelemét, az ujjbegyszűrőt/vérvételi lándzsát jelöli.²⁰ A Google kb. 398 lapján még inkább a régebbi jelentésben ('kis orvosi kés') fordul elő. Az olasz szótárak közül DISC és ZING csak a *bisturi* (azaz 'kis operálókés') jelentést veszik fel. Ami a magyarba való bekerülést illeti, a konkrét kicsinyítő képzős alakot illetően kizárhatjuk a latint (jóllehet az alapszó kétségtelenül a latin *lancea(m)*, Finály (1884), Györkösy (1970⁴) és Georges (1913) sem tüntetik fel ezt a képzett formát. ÉKSz olasz, Bakos olasz-francia, Tótfalusi francia > német eredetűnek jelöli. A DELI az 'érvágás eszköze'-ként²¹ a XIII. századra teszi a lancetta szó első előfordulását²², egy kései (talán utolsó?) használatára a GDLI D'Annunzio (1863–1938) egyik regényéből idéz.²³ Az etimológiával kapcsolatban DELI azt közli, hogy a kicsinyített alak „potrebbe rappresentare il fr[ancese] lancette”, de bizonytalanságot okoz az, hogy ez az alak a franciában a XII. századtól jelen van ugyan, de 'orvosi eszköz' jelentésben való használatára csak 1314-ből származik az első példa: ennél viszont az első olasz adat korábbi. A magyarba tehát valóban bekerülhetett a szó mind az igen gyakori francia > német úton, mind az olaszból. Az első esetben azonban – a francia kiejtésnek megfelelően is – talán inkább mássalhangzóra kellene végződjön a szó (az EWUng-ban felsorolt korai alakok között meg is jelent a *lanczet* forma); az *-a*, de különösen az *-etta* végződés azonban inkább az olasz eredetet látszik megerősíteni (ilyen származásra utal a szintén az EWUngban megadott *láncséta* alak).

Bibliográfia

- Bakos, F. 1991. *Román–magyar kéziszótár*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
 Bakos, F. 2002. *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
 DEI 1950–1957 = Battisti, C., Alessio, G. *Dizionario etimologico della lingua italiana. I–V*. Firenze: Barbèra.

²⁰ <http://www.arteria.hu/termekcatalogus.php?mc=1&sc=60&sortby=&f=101;>
http://www.mcd.hu/diab_abc/klm.html: „az ujjbegyszűrőhoz használt lándzsák összefoglaló elnevezése”

²¹ „strumento con cui gli antichi chirurgi praticavano il salasso”

²² „Con una lancetta si graffi [la callosità] infino che sanguini!” G. Rosso: *Libro del cavallo o della mascalcia* (kézírásos mű a Biblioteca Palatina anyagából); idézi a Crusca-szótár.

²³ „Egli rivedeva le lancette luccicanti nell'astuccio di pelle verde, rivedeva la donna che portava via dalla stanza il catino pieno di di sangue, rivedeva la mano legata da un nastro nero.”

- DELI 1979–1988 = Cortelazzo, M., Zolli, P. *Dizionario etimologico della lingua italiana. I–V.* Bologna: Zanichelli.
- DISC 1997 = *Dizionario italiano Sabatini-Coletti.* Firenze: Giunti.
- ÉKsz 2003 = *Magyar értelmező kéziszótár.* Pusztai, F. (szerk.) Budapest: Akadémiai Kiadó.
- ESTG 1977 = *Enciclopedia scientifica tecnica Garzanti.* Milano: Garzanti.
- EMSzT 1975–. = *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár. I–XII.*
- EWUng 1993–1997. = *Etymologisches Wörterbuch des Ungarischen. I–II.* Benkő, L. (szerk.) Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Fajth, T. 1969. *Itália.* Budapest: Panoráma.
- Finály, H. 1884. *A latin nyelv szótára.* Budapest: Franklin Társulat.
- GDLI 1961–2002 = *Grande dizionario della lingua italiana. I–XXI.* Battaglia, S., Barberi Squarotti, G. (szerk.) Torino: UTET.
- Georges, K. E. 1913. *Ausführliches Lateinisch-Deutsches Handwörterbuch. I–II.* Hannover–Leipzig: Hahnsche Buchhandlung.
- Györkösy, A. 19704. *Latin–magyar kéziszótár.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Harmatta, J. 1987. *A magyarországi latinság szótára. I.* Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai-szótár. I–II.* é.n. Budapest: Unikornis Kiadó.
- Lonely Planet/Olaszország. 2005. Budapest: Park Kiadó.
- Lukács, A. 2004. *La lingua speciale della vulcanologia.* Szakdolgozat. Budapest: ELTE BTK Olasz Tanszék.
- Msz 1997 = *Művészeti szótár.* Végh, J. (szerk.) Budapest: Corvina.
- ÚML = *Új Magyar Lexikon.*
- Nsz = az Akadémiai Nagyszótár Interneten elérhető írott szövegeket tartalmazó korpusza (www.nytud.hu/hhc/)
- Orvosi lexikon.* 1972. Hollán, Zs. (szerk.) Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Révai Nagy Lexikona.*
- Sebestyén, Gy. 1983. *Épületipar IV. Épületszerkezetek.* Budapest: Akadémiai Kiadó. /Műszaki értelmező szótár 40./
- Tótfalusi, I. 2004. *Idegenszó-tár.* Budapest: Tinta Kiadó.
- Vig, I. 2006. Új olasz jövevényszavak az írott magyar köznyelvben. *BÁR.* 159–167.
- ZING 1996 = *Vocabolario italiano Zingarelli.* Bologna: Zanichelli.